

В І Д Г У К
офіційного опонента –
кандидата юридичних наук, старшого дослідника
Дякіна Ярослава Олександровича
на дисертацію Журка Даніїла Олександровича
«Кримінальна відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за
обтяжуючих обставин», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми рецензованого дослідження зумовлена тим, що право на життя та здоров'я є невід'ємним правом людини. Відповідно до ст.ст. 3 та 27 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Особливість суспільної небезпеки умисних тяжких тілесних ушкоджень полягає в тому, що вони завдають шкоди, яка не має відповідного еквіваленту, – людина позбавляється найціннішого – здоров'я, а в деяких випадках і життя, найбільш небезпечними способами, найбільш небезпечними засобами.

Фахівці різних галузей знань протягом століть приділяли увагу як злочинності проти здоров'я особи як певної системи антисуспільної поведінки людей загалом, так і проблемам кваліфікації злочинів проти життя та здоров'я особи з обтяжуючими обставинами (як особливого конкретного вчинку окремої особи чи групи осіб), зокрема. Одними з найбільш складних для юридичного аналізу кримінальних правопорушень проти особи є тілесні ушкодження, зокрема умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого.

Кримінально-правовий аспект охорони здоров'я та кримінальна відповідальність за посягання на нього мають універсальний характер. Вони не залежать від ознак особи потерпілого (її віку, громадянства, службового становища тощо). Кримінальний закон однаково охороняє здоров'я як молодої, так і безнадійно хворої або літньої людини, як законослухняного громадянина, так і завзятого злочинця.

Умисне тяжке тілесне ушкодження є одним з поширених кримінальних правопорушень проти здоров'я особи. Проте, не дивлячись на достатню слідчу та судову практику застосування норми, передбаченої ч. 2 ст. 121 КК України, і на цей час існують недоліки її застосування, що пояснюється передусім тим, що положення цієї норми містять чимало оціночних понять, є описовими та досить широкими за змістом, можуть видозмінюватись протягом часу.

Тому дослідження питання кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, на фоні латентності окремих із зазначених обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин та в умовах воєнного стану в нашій державі є актуальним, має значення для науки кримінального права та практичної діяльності правоохоронних та судових органів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечуються достатньо вдалою та продуманою структурою дисертаційної роботи, логікою викладення матеріалу, належною джерельною базою, використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Методологічною основою рецензованої роботи є широке коло методів наукового пізнання. Під час дослідження використано такі наукові методи: діалектичний метод наукового пізнання – при аналізі законодавства та практики

його застосування щодо кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин; історико-правовий – при дослідженні генезису норми про кримінальну відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин; порівняльно-правовий метод – під час вивчення досвіду зарубіжних держав щодо кримінально-правового забезпечення охорони суспільних відносин, на які посягає кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 121 КК України; системно-структурний – під час проведення комплексного дослідження проблем кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 121 КК України; формально-догматичного аналізу – при здійсненні доктринального тлумачення окремих положень ч. 2 ст. 121 КК України; статистичний та соціологічний – при анкетуванні практичних працівників Національної поліції, узагальненні практики застосування ст. ч. 2 ст. 121 КК України; правового моделювання – при удосконаленні ст. 121 КК України.

У своїй більшості викладені у дисертації Журка Д.О. наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані та достатньо переконливі. Для їх обґрунтування автором використано емпіричні матеріали, а також сучасну наукову літературу з теорії права, історії держави та права, кримінального права та кримінології. Список використаних джерел становить 293 позиції.

Емпіричну основу дослідження становлять статистичні данні МВС України, Національної поліції України, Генеральної Прокуратури України за 2020-2025 рр., результати анкетування 143 працівників правоохоронних органів з питань предмета дослідження, дані вибіркового вивчення матеріалів 157 кримінальних проваджень за ст. 121 КК України.

Кожен із трьох розділів дисертаційної роботи закінчується висновками, в яких підбито основні підсумки відповідного етапу дослідження. Наприкінці роботи наведені загальні висновки, в яких сконцентровані найважливіші положення та рекомендації, що знайшли своє відображення у тексті дисертації.

Викладене дає підстави стверджувати, що більшість сформульованих у

дисертації Журка Д.О. наукових положень, висновків та рекомендацій належним чином обґрунтовані.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження автору вдалося вирішити поставлені завдання та отримати низку нових важливих для кримінально-правової науки результатів.

Рецензована дисертація є комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем, що стосуються проблем кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин. До найвагоміших результатів, які відображають наукову новизну роботи та виносяться на захист, належать такі:

вперше:

- виділені етапи криміналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження за обтяжуючих обставин: I етап – відсутність у кримінальному законодавстві, чинному на території України, окремої кримінально-правової норми за умисне тяжке тілесне ушкодження (до 1903 р.); II етап – криміналізація умисного тяжкого тілесного ушкодження з виділенням обтяжуючих це діяння обставин у різних кримінально-правових нормах (1903-1922 р.); III етап – криміналізація умисного тяжкого тілесного ушкодження з обтяжуючими обставинами у одній кримінально-правовій нормі (1922 р. – теперішній час);

- запропоновано включити до обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин його спричинення з мотивів соціальної нетерпимості;

- запропоновано розробка та впровадження у кримінальне законодавство України уніфікованої системи обтяжуючих обставин для умисних кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи;

удосконалено:

- обґрунтування доцільності закріплення у відповідній кримінально-правовій нормі такого виду тяжкого тілесного ушкодження як втрата людиною

репродуктивної здатності замість каліцтва статевих органів;

– аргументацію щодо недоцільності *розмежування* непоправного знівечення *обличчя та інших частин тіла людини при визначенні видів тяжкого тілесного ушкодження, оскільки обличчя є частиною тіла людини;*

дістали подальшого розвитку:

– уніфікація термінології у сфері охорони життя та здоров'я особи і використання у кримінальному законодавстві єдиного терміну, який характеризує особливі фізичні, психологічні чи моральні страждання – особлива жорстокість;

– пропозиція виділення у ст. 121 КК України не тільки обтяжуючих, а й особливо обтяжуючих обставин, зокрема, таких як вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження зі складною формою співучасті.

Таким чином, можна констатувати, що положення рецензованого дисертаційного дослідження містять певну наукову новизну і є певним внеском Журка Д.О. у науку кримінального права.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження Журка Д.О. відображені у п'яти одноособових працях: трьох статтях у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; двох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних заходах. Наведене дозволяє підтвердити достатній рівень апробації основних результатів рецензованого дослідження.

Результати дослідження мають як наукове, так і прикладне значення.

Викладені у дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: правотворчості – для удосконалення кримінального та іншого законодавства у сфері охорони життя та здоров'я особи; правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи; освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кримінального законодавства», «Кримінально-

правова кваліфікація» та відповідних їм спецкурсів; науково-дослідній роботі – при дослідженні питань ефективності кримінально-правових засобів запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я особи, розробці напрямів удосконалення чинного кримінального законодавства у цій сфері.

В цілому високо оцінюючи рівень дисертаційного дослідження Журка Даніїла Олександровича, зверну увагу на окремі дискусійні моменти і висловлю деякі зауваження та побажання:

1. У роботі наводиться перелік можливих обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин, який вже був напрацьований теорією кримінального права (с. 48, 49), але не врахований повною мірою у чинному КК України. До них, зокрема, належить вчинення щодо особи або її близьких у зв'язку з виконанням цією особою свого службового чи громадського обов'язку. Бажано висловити під час захисту своє бачення щодо доцільності врахування цієї ознаки при криміналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження.

2. Серед пропонованих автором видів тяжкого тілесного ушкодження, які не закріплені чинною редакцією ст. 121 КК України, є такий вид як повна втрата професійної працездатності (с. 192). Проте матеріали дисертаційного дослідження не містять пропозицій щодо механізму встановлення цього суспільно небезпечного наслідку правоохоронними та судовими органами.

3. Дисертант пропонує власну редакцію ст. 121 КК України, яка складається з трьох частин і містить як обтяжуючі, так і особливо обтяжуючі обставини. Однією з обтяжуючих обставин пропонується визнавати вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження з корисливих мотивів (с. 192). При цьому санкції всіх трьох пропонованих частин ст. 121 КК України не містять додаткових видів покарання, що не сприяє реалізації принципу індивідуалізації покарання.

4. Пропонована здобувачем редакція ст. 121 КК України не містить як обтяжуючу чи особливо обтяжуючу обставину вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження в умовах воєнного стану (с. 192). Доцільним вбачається

наведення автором аргументів під час захисту щодо такої позиції.

Разом із тим висловлені зауваження і побажання стосуються здебільшого дискусійних питань й не піддають сумніву основні наукові результати рецензованої роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення, мови, стилю та дотримання академічної доброчесності. Дисертація Журка Даніїла Олександровича «Кримінальна відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій одержані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для теорії та практики кримінального права, а саме – автором здійснено спробу комплексного розв'язання проблемних питань, що стосуються кримінально-правової протидії умисним тяжким тілесним ушкодженням за обтяжуючих обставин.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, яке пройшло достатню апробацію; її зміст відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності.

Оформлення дисертації відповідає встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам. Робота написана українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження є науковим.

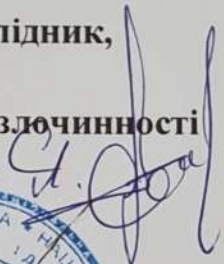
Під час вивчення дисертації та наукових публікацій здобувача фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Дисертація Журка Даніїла Олександровича «Кримінальна відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин» відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент -

**кандидат юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ**

Ярослав ДЯКІН

**Підпис засвідчую –
проректор НАВС**

Олег ТАРАСЕНКО